

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultāte

1. Līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma

Nepilna laika klātie

Pirmsskolas izglītības skolotājs

DĀRTA EGLĪTE

Bērnu radošās pašizpaušmes veicināšana mākslinieciskajā darbībā pirmsskolas izglītības 2. posmā

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Pasniedzēja

Mg. paed

Linda Ummere – Tillberga

Akadēmiskais amats

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA 2025

ANOTĀCIJA

Kvalifikācijas darba tēmas nosaukums ir **“Bērnu radošās pašizpaušmes veicināšana mākslinieciskajā darbībā pirmsskolas izglītības 2. posmā”**.

Darba autore: Dārta Eglīte

Kvalifikācijas darba vadītāja: Mg. paed Linda Ummere – Tillberga

Pētījuma mērķis: Izzināt un pētīt pirmsskolas skolotāja iespējas sekmēt bērnu radošo pašizpaušmi mākslinieciskajā darbībā.

Pētījuma uzdevumi:

- Teorētiski analizēt un pētīt literatūru par radošumu, māksliniecisko darbību un radošuma vērtēšanu;
- Izzināt pedagoģiskos principus un metodiskos paņēmienus bērnu radošās pašizpaušmes veicināšanai pirmsskolas izglītības iestādē;
- Veikt empīrisko pētījumu bērnu radošās pieejas veicināšanā.

Pētījuma objekts: Mākslinieciskā darbība.

Pētījuma priekšmets: Bērnu radošā pašizpaušme 2. posmā.

Kvalifikācijas darba teorētiskajā daļā tiek analizēta literatūra par radošumu, pašizpaušmi pirmsskolā, skolotāja lomu radošajā darbībā un vērtēšanas kritērijiem. Empīriskajā daļā, kurā piedalās bērni no 4 – 5 gadiem, tiek novērota bērnu radošā darbība.

Kvalifikācijas darba apjoms: 23. lpp, 5 attēli, 4 tabulas, 16 literatūras avoti, 1 pielikums.

Atslēgvārdi: radošums, radošā darbība, pašizpaušme, mākslinieciskajā darbība

ANNOTATION

The theme of the qualification work is “**Promoting children's creative self-expression in artistic activity in Phase 2 of pre-primary education**”.

Author: Dārta Eglīte

Head of qualification work: Mg. paed Linda Ummere – Tillberga

Aim of the study: to explore and investigate the possibilities of a pre-school teacher to promote children's creative self-expression in artistic activities.

Research objectives:

- Theoretically analyse and study the literature on creativity, artistic activity and the evaluation of creativity;
- To explore the pedagogical principles and methodological techniques for fostering children's creative self-expression in pre-school educational institutions;
- To conduct empirical research on fostering children's creativity.

Object of the study: Artistic activity.

Subject of the study: Children's creative self-expression in Phase 2.

The theoretical part of the qualification analyses the literature on creativity, self-expression in pre-school, the teacher's role in creativity and assessment criteria. In the empirical part, children aged 4-5 years are observed in their creative activity.

Scope of the qualification work: page 23, 5 images, 4 tables, 16 literature sources, 1 annex.

Keywords: creativity, creative activity, self-expression, artistic activity

SATURS

Ievads	5
1. Radošā darbība.....	7
1.1. Radošums un tā būtība.....	7
1.2. Pašizpaušme pirmsskolā	8
1.3. Pirmsskolas skolotāja loma radošās darbības sekmēšanai.....	9
1.4. Bērnu radošās darbības vērtēšanas kritēriji.....	10
2. Pedagoģiskais pētījums pirmsskolas izglītībā par bērnu radošās pašizpaušmes veicināšanu mākslinieciskajā darbībā.....	11
2.1. Pētījuma apraksts un sagatavošana	11
2.2. Nodarbību plānojumi	12
2.3. Pētījuma analīze	14
Secinājumi.....	18
Izmantotā literatūra un avotu saraksts.....	19
Pielikums	21
1. Pielikums	22

Ievads

Ikvienā bērņā ir spēcīgs radošuma potenciāls un neparastas jaunrades spējas un, lai tās bērņā atraisītu ir nepieciešams jau pirmsskolā tam pievērst uzmanību. Vizuālās mākslas nodarbības ir neatņemama pirmsskolas pedagoģiskā procesa sastāvdaļa, kurās bērņi pirmsskolas skolotājas vadībā sāk iepazīties ar mākslas pasauli (Kalniņa, 2016).

Lai pirmsskolā veicinātu efektīvu bērņa radošo pašizpausmi, ir svarīgi nodrošināt atbilstošu vides un materiālu resursu, kas atbalsta viņu radošumu un iztēli. Kā arī ir jāveicina pozitīva un atbilstoša attieksme pret bērņu idejām un iniciatīvām mākslinieciskajā darbībā.

Darba autore, strādājot pirmsskolas izglītības iestādē, ir novērojusi problēmu, ka bērņi vizuāli nespēj daudzveidīgi attēlot savu iekšējo un ārējo pasauli. Bērņu ikdienā arvien biežāk parādās un tiek lietotas digitālās ierīces (viedtālruņi, datori, planšētdatori u.c. viedierīces), rezultātā bērņi nespēj savas domas mākslinieciskajā darbībā izteikt radoši un pakāpeniski ir zudusi viņu interese, uztvere, radošums mācību procesā.

Darba autore, aplūkojot recenzējamo sērijveida zinātnisko izdevumu "Latvijas Universitātes Raksti sējums 811" par "Pēctecību vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolas pedagoģiskajā procesā" secina, ka ir svarīgi ievērot bērņu attīstības likumsakarības, lai vizuālās mākslas nodarbībās bērņi tiktu attīstīti un balstīti uz radošo darbību. Darba autore uzskata, ka būtu vērts veikt pētījumu par bērņu radošo pieeju savā individuālajā darbā, lai veiksmīgāk sekmētu viņa māksliniecisko darbību un personības attīstību.

Nemot vērā visu iepriekš minēto, darba autore kvalifikācijas darbam izvēlējās tēmu **"Bērņu radošās pašizpausmes veicināšana mākslinieciskajā darbībā pirmsskolas izglītības 2. posmā."**

Pētījuma objekts: Mākslinieciskā darbība.

Pētījuma priekšmets: Bērņu radošā pašizpausme 2. posmā.

Pētījuma mērķis: Izzināt un pētīt pirmsskolas skolotāja iespējas sekmēt bērņu radošo pašizpausmi mākslinieciskajā darbībā.

Pētījuma jautājums: Kā mākslinieciskajā darbībā veicināt bērņa radošumu?

Pētījuma uzdevumi:

- Teorētiski analizēt un pētīt literatūru par radošumu, māksliniecisko darbību un radošuma vērtēšanu;
- Izzināt pedagoģiskos principus un metodiskos paņēmienus bērņu radošās pašizpausmes veicināšanai pirmsskolas izglītības iestādē;

- Veikt empīrisko pētījumu bērnu radošās pieejas veicināšanā.

Pētījuma metodes:

- Teorētiskā pētījuma metode – pedagoģiskās literatūras un avotu teorētiskā analīze.
- Empīriskā pētījuma metode – pedagoģiskā novērošana, rezultātu apkopojums, secinājumi.

Pētījuma bāze: Pirmsskolas izglītības iestāde, 10 bērni vecumā no 4 – 5 gadiem.

1. Radošā darbība

1.1. Radošums un tā būtība

Radošums tiek definēts kā spēja radīt kaut ko jaunu. Liela nozīme radošuma attīstībā un veicināšanā ir agrīnai pieredzei ar mākslas radītājiem impulsiem, kā arī vecāku un pedagogu pamudinājumiem (Višķere, 2017).

Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā radošums tiek definēts kā īpašība būt radošam; tā ir spēja radīt jaunas materiālās vai garīgās vērtības vai sakārtot idejas un reālās īstenības parādības īpatnējās attiecībās. Kā arī izteikt oriģinālas, interesantas domas, pieejas u.tml. (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

R. Fišers akcentē, ka radošums ir īpašība, ko radoši cilvēki izmanto, lai iegūtu radošu rezultātu. Par radošu ideju vai produktu parasti uzskata kaut ko oriģinālu un piemērotu jauniem apstākļiem. Radošs rezultāts var būt mākslas darbs, zinātniska teorija, arī kaut kas nemateriāls, piemēram, radoša saruna vai iztēlē radusies ideja. Reproducēts vai stereotips rezultāts netiek uzskatīts par radošu, lai cik prasmīgi un meistarīgi tas būtu izstrādāts (Fišers, 2005).

Tā kā radošumu uzskata par speciālu, savā ziņā noslēpumainu īpašību, pētnieki šo īpašību saistījuši ar vienu vai vairāk nekā vienu no četriem radošuma aspektiem:

- Radošā ideja vai produkts;
- Radīšanas process;
- Radošā cilvēka personība;
- Radošā vide (Fišers, 2005).

Radošums var tikt raksturots ar divām galvenajām sastāvdaļām: oriģinalitāti un lietderību. Oriģinalitāte attiecas uz idejas unikālumu, bet lietderība nozīmē tās piemērojamību un praktisko vērtību (Amabile, 2023).

Radošā darbība tiek definēta kā process, kurā indivīdi vai grupas izmanto savas iztēles, zināšanas un prasmes, lai radītu jaunus un noderīgus risinājumus, idejas vai mākslas darbus. Jaunākie pētījumi uzsver, ka radošā darbība ietver ne tikai individuālu radīšanu, bet arī sadarbību un sociālo mijiedarbību (Kelley & Kelley, 2020).

Tēlotājdarbībai piemīt fantastika īpašība – attīstīt, veicināt, bagātināt cilvēka spēju strādāt vienatnē, nodot savu iekšējo informāciju ar līniju, krāsu, formu kā kaut ko ļoti individuālu, neatkārtojamu, īpašu, nozīmīgu un pat intīmu (Pikaļova, 2002).

Tēlotājmākslai ir liela nozīme radošas un emocionālas personības attīstībā, savukārt vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļiem ir būtiska nozīme bērna radošās darbības attīstīšanā un individuālo māksliniecisko spēju izkopšanā (Hibnere, 2000).

Mākslinieciskās darbības mērķis pirmsskolā ir veicināt apgūt lietu un parādību attēlošanu, līdzeklis dzīves iespaidu tēlainai atspoguļošanai (Randoha, 2015).

Mākslinieciskā darbība attīsta jebkuras nozares radošam darbam nepieciešamo tēlaino, asociatīvo domāšanu, radošo iztēli, novērošanas spējas un uztveres asumu (Hibnere, 1977).

Pirmsskolas vecuma bērnu mākslinieciskā darbība aplūkojuma kā attieksmju veidošanas process pret apkārtējo pasauli (Frīdenberga, 2003).

1.2. Pašizpaušme pirmsskolā

Pirmsskolas izglītības satura vadlīnijas noteic, ka kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas mācību priekšmetā “Vizuālā māksla”, noslēdzot pirmsskolas izglītības posmu, bērns mērķtiecīgi vēro, klausās un iztēlojas, rada un īsteno ideju daudzveidīgā darbībā, mērķtiecīgi izmanto mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un, ja nepieciešams, kombinē tos, izvēlas un radoši izmanto dažādus materiālus, stāsta par savu pieredzi radošā darbībā, raksturo vizuālās mākslas darba radīto pārdzīvojumu (Skola 2030).

Pašizpaušme palīdz bērniem saprast sevi un savu vietu pasaulē. Bērni, izmantojot radošās aktivitātes, attīsta spējas analizēt un interpretēt savas jūtas, kā arī saprast citu emocijas (Geldard & Geldard, 2022).

Pašizpaušmes process ir radošs process, tās mērķtiecīgai rosināšanai nepieciešams skolotāja mērķtiecīgs darbs ar bērniem, kur skolotājs piedāvā holistisku mācību saturu un organizē procesu tā, lai mākslinieciskā darbība, kurā bērns mācās dzīvi, būtu viņam nozīmīga, jo pašizpaušmes process ir saistīts ar pašvadītu darbību, tā ir intelektuāla parādība, kura risinās spontāni, kurā izpaužas cilvēka radošās spējas un kuras rezultāts ir jauna ideja (Выготский, 1991; Csikszentmihalyi, 2002).

Pašizpaušme ir individuāla un unikāla spēja izteikt savas domas, jūtas, pieredzi un identitāti, izmantojot dažādas komunikācijas un radošās formas. Pašizpaušme pirmsskolā palīdz bērniem izprast sevi un veidot savu identitāti. Izsakot savas domas un jūtas, bērni apzinās savas intereses un talantus, kas veicina pašapziņu un pašnovērtējumu. Pirmsskolā ir svarīgi veicināt bērnu radošumu, jo tas veido pamatu radošajai un kritiskajai domāšanai.

1.3. Pirmsskolas skolotāja loma radošās darbības sekmēšanai

Katram skolotājam ir svarīgi organizēt un vadīt vizuālās mākslas nodarbības tā, lai sekmīgi noritētu bērnu radošā attīstība. Skolotājas lomas radošās darbības sekmēšanai:

- Līdzdarboties ar bērniem;
- Vērot un atzīmēt bērnu prasmes;
- Piedāvāt un papildināt materiālus un materiālo bāzi;
- Ļaut bērniem pašiem darboties, just un darīt;
- Uzslavēt un iedrošināt bērnus.

Diagrammā apkopoti vairāki faktori, kas var veicināt radošo domāšanu (skat. 1. attēlu).

1. attēls. Pieaugušais, kas iedrošina bērnu domāt radoši (Fišers, 2005).

1.4. Bērnu radošās darbības vērtēšanas kritēriji

Mācību sasniegumu vērtēšana ir būtisks mācību procesa komponents gan kā skolotāja sniegta īsa atgriezeniskā saikne darbības procesā, gan kā refleksija par darbības procesu un rezultātu pēc pabeigta darba (Briška, Kalēja-Gasparoviča, 2020).

Kritēriji nepieciešami vērtēšanas objektivitātes nodrošināšanai. Kritērijus izstrādā skolotājs atbilstoši plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam, vērtēšanas formai un metodiskajam paņēmienam. Kritēriju izstrādē un vērtēšanā var iesaistīt skolēnus, lai pilnveidotu skolēna pašvadītas mācīšanās prasmes.

Vērtēšanas kritēriji ir vērtības, kas nosaka skolēna darba vai tā tapšanas procesa nozīmību. Kritēriji izriet no mācību mērķiem un kā mācību uzdevumi vai sasniedzamie rezultāti (prasības) ir formulēti standartos un mācību programmās. Rādītāji ir redzamas, uztveramas pazīmes, kas liecina par noteikta kritērija klātbūtni vai tā trūkumu (Briška, Kalēja-Gasparoviča, 2020).

Vērtēšanas kritēriji visu bērna radošās darbības aspektu vērtēšanai ir strukturēti kritēriju tabulā (skat. 2.attēlu), kas ļauj precīzāk izprast katra kritērija būtību (Kalēja-Gasparoviča, 2020).

Radošuma aspekts	Objektīvie rādītāji – bērna uzvedība, rīcība, runa, darba rezultāts	Subjektīvie rādītāji – bērna pieredze, pārdomas un mācīšanās
Radoša personība	Bērns dara patstāvīgi, pieņem izaicinājumu, izmēģina jaunas darbības, instrumentus, metodes, iesaistās spēlē/rotaļā, eksperimentā, pieņem lēmumus / izvēlas, pamato izvēli	Pašizpaušmes pieredze: neatkarība, brīvība, vara, uzdrīkstēšanās, risks; pārliecība par sevi, pašapziņa, pašcieņa, pašpieņemšana, gandarījums par sasniegto
Radošs process	Bērns rada daudz ideju un risinājuma variantu, tie ir daudzveidīgi un savstarpēji atšķirīgi, atbilstoši izstrādāti	Radošā procesa pieredze: interese, aizrautība, iekļaušanās plūdumā, darbības prieks, pārsteigums, izbrīns, atklāsme, pašjāvība, ļaušanās, miers, atteikšanās no ego, tolerance pret jauno, citādo, nesaprotamo
Radošs produkts (bērna darba rezultāts)	Bērna radītais produkts ir oriģināls, neparasts, prasmīgs, nozīmīgs konkrētas situācijas un izglītības jomas kontekstā	Pētniecības (vērošana, atklājums), problēmu risināšanas (atdeve, efektivitāte, atbildība) pieredze, saziņas (saprātne), saskarsmes, sadarbības un līdzdarbības (piederība, draudzība, laipnība, cilvēciskums) pieredze, estētiskā pārdzīvojuma (estētiska bauda – prieks, patika, apmierinājums, daudzveidīgas sajūtas un emocijas, aizkustinājums, līdzpārdzīvojums) pieredze

2. attēls Radošuma objektīvie un subjektīvie rādītāji

2. Pedagoģiskais pētījums pirmsskolas izglītībā par bērnu radošās pašizpaušmes veicināšanu mākslinieciskajā darbībā

2.1. Pētījuma apraksts un sagatavošana

Pētījuma mērķis: Izzināt un pētīt pirmsskolas skolotāja iespējas sekmēt bērnu radošo pašizpaušmi mākslinieciskajā darbībā.

Pētījuma jautājums: Kā mākslinieciskajā darbībā veicināt bērna radošumu?

Pētījuma plāns:

- Izstrādāt kritērijus bērnu radošās darbības novērošanai;
- Bērnu individuāli praktiskais darbs skolotājas uzraudzībā;
- Nodarbības rezultātu kopsavilkums un tā secinājumi.

Pētījuma apraksts:

Empīriskajā pētījumā piedalās 10 bērni, vecumā no 4 – 5 gadiem. Bērnu vārdi mainīti. Nodarbības tiks strukturētas un plānotas, izmantojot dažādas darba tehnikas, lai veicinātu un novērotu bērnu radošo izpaušmi individuālajos darbos. Pētījumu laikā, skolotāja aicinās bērniem iesaistīties 3 dažādās vizuālās mākslas nodarbībās, mudinot bērniem veidot no plastilīna tēlus, krāsot ar krāsām un attēlot skaņdarbu ar krāsām.

Novērotais nodarbībās tiks atspoguļots tabulās, kurās tiks izvērtēts bērnu radošums pēc iepriekš izrādītājiem kritērijiem un apguves līmeņiem: *SA – sācis apgūt, TA – turpina apgūt, A – apguvis, AP – apguvis padziļināti.*

Kritēriji pēc kuriem tiks vērtēts bērna radošums:

1. Zīmē, glezno, veido, mērķtiecīgi variē un kombinē krāsas, līnijas, formas radošajā darbā.
2. Bērns rada savu oriģināldarbu.
3. Bērns darbu veic patstāvīgi.

Lai pārredzamāk būtu kritēriji pēc kuriem izvērtēs bērnu radošumu, darba autore, tos atspoguļos tabulā. (skat. 1. tabulu).

1. tabula. Bērnu radošās darbības vērtēšanas kritēriji.

Kritēriji/līmeņi	Teicami (apguvis padziļināti)	Labi (apguvis)	Viduvēji (turpina apgūt)	Vāji (sācis apgūt)
Zīmē, glezno, veido, mērķtiecīgi variē un kombinē krāsas, līnijas, formas radošajā darbā				
Bērns rada savu oriģināldarbu				
Bērns darbu veic patstāvīgi				

- Novērošanas protokolā izmantotie apguves līmeņi: sācis apgūt (SA), turpina apgūt (TA), apguvis (A), apguvis padziļināti (AP).

2.2. Nodarbību plānojumi

1. Nodarbība

Nodarbības mērķis: Veicināt prasmi radoši atveidot literāro darbu, izmantojot plastilīnu.

Uzdevumi:

- Rosināt pastāvīgi izvēlēties materiālus, kombinēt tos.
- Rosināt radoši izpausties dažādu pasaku tēlu veidošanā pēc savas ieceres.

Izmantotie materiāli: plastilīns, vaskadrāna vai paliktnis, literārais darbs – pasaka “Zem sēnītes” (skat. 1.pielikumu).

Nodarbības darba gaita:

Bērni noklausās pasaku “Zem sēnītes”. Skolotāja rosina bērnus pārrunāt pasakas notikumus un aicina katram individuāli izveidot savu pasaku tēlu. Skolotāja rosina sameklēt nepieciešamos darba materiālus un doties pie galdiem, veidot no plastilīna tēlus. Skolotāja mudina bērniem plaukstās sasildīt plastilīnu, lai tas pakļautos veidošanai.

Skolotāja vēro bērnu darbības, un, ja bērns lūdz palīdzību, tad iesaistās.

Nodarbības beigās skolotāja aicina bērniem prezentēt savu veikumu, rosinot pastāstīt, kā veicās un novērtēt savu veikumu.

2. Nodarbība

Nodarbības mērķis: Veicināt prasmi radoši eksperimentēt ar krāsām, strādājot jauktā tehnikā.

Uzdevumi:

- Attīstīt prasmi izmantot dažādus zīmēšanas paņēmienus un jauktas tehnikas (krītiņi + akvareļkrāsas).
- Nostiprināt prasmi vēroto atsaukt atmiņā un attēlot zīmējumā.

Izmantotie materiāli: A4 zīmēšanas papīrs, vaska krītiņi, vaskadrāna vai paliktņi, akvareļkrāsas, otas.

Nodarbības darba gaita:

Bērni noklāj savu darba virsmu ar vaskadrānu/ paliktņi. Ar vaska krītiņiem bērns lapā uzzīmē zīmējumu pēc savas izvēles. Pēc tam samērcējot otu akvareļkrāsā, to klāj virsū uz zīmējumu.

Skolotāja vēro bērnu darbības, un, ja bērns lūdz palīdzību, tad iesaistās.

Bērni vēro, secina un diskutē, kas notiek ar krāsu un zīmējumu.

Nodarbības beigās skolotāja aicina bērniem prezentēt savu veikumu, rosinot pastāstīt, kā veicās un novērtēt savu veikumu.

3. Nodarbība

Nodarbības mērķis: Veicināt prasmi attēlot dzirdēto mūziku pēc savas asociācijas.

Uzdevumi:

- Veicināt tēlaino domāšanu, klausoties skaņdarbu.
- Rosināt izteikt savas izjūtas krāsās, raksturot noskaņu.

Izmantotie materiāli: A4 zīmēšanas papīrs, guaša vai akvareļkrāsas pēc bērnu pašu izvēles, otas, ūdens trauks, skaņdarbs pēc pašu bērnu izvēles.

Nodarbības darba gaita:

Bērni tiek aicināti izjust mūzikas noskaņu, ritmu un veidot asociācijas, pēc savas izjūtas tās atveidojot zīmējumā. Bērni individuāli pēc pašu ieskatiem izvēlas guaša vai akvareļkrāsas.

Skolotāja vērš bērnu uzmanību uz mākslinieciskās darbības secību, vispirms noklausoties vienu reizi mūziku un tikai tad piedāvā zīmēt mūzikas pavadībā.

Nodarbības beigās skolotāja aicina bērniem prezentēt savu veikumu, rosinot pastāstīt, kā veicās un novērtēt savu veikumu.

2.3. Pētījuma analīze

Pēc katras nodarbības, darba autore pēc iepriekš izstrādātajiem kritērijiem, aizpilda tabulu, izvērtējot bērnu radošumu attiecīgajā mākslinieciskajā darbībā (skat. 2. tabulu).

Izvērtējot bērnu darbus no 1. nodarbības, var pamanīt, ka vairākumam no bērniem tēlu veidošana no plastilīna nav sagādājusi grūtības un bērni pastāvīgi gan tos ir veidojuši, gan kombinējuši, gan lipinājuši kopā formas, radot savu izvēlēto tēlu no literārā darba “Zem sēnītes”.

Gerda, Alise, Ernests un Simona ir apguvuši padziļināti visus no izvirzītajiem kritērijiem radošajā darbībā. Bērni parāda izcilas prasmes un radošumu, izmantojot veidošanas tehniku. Bērni lieliski demonstrē radošumu, savienojot pastāvīgi kopā dažādas detaļas.

Emīlija, Renārs, Kristaps, Jēkabs ir apguvuši pamatprincipus, mērķtiecīgi izmantojot dažādas formas. Bērni radoši un labi strukturēja savu darbības gaitu, tomēr dažkārt bija nepieciešams skolotāja atbalsts.

Sāra un Ričards turpina apgūt veidošanas tehniku, jo nav pilnībā gatavi pastāvīgi veidot savu tēlu no plastilīna. Viņu darbos bija redzama vienkāršība, bet tajā pašā laikā bija saskatāmi arī centieni līdzdarboties. Šādā posmā ir svarīgi sniegt atbalstu un iedvesmu, lai veicinātu interesi un attīstību šiem bērniem.

2. tabula. Bērnu radošā pašizpaušme 1. nodarbībā.

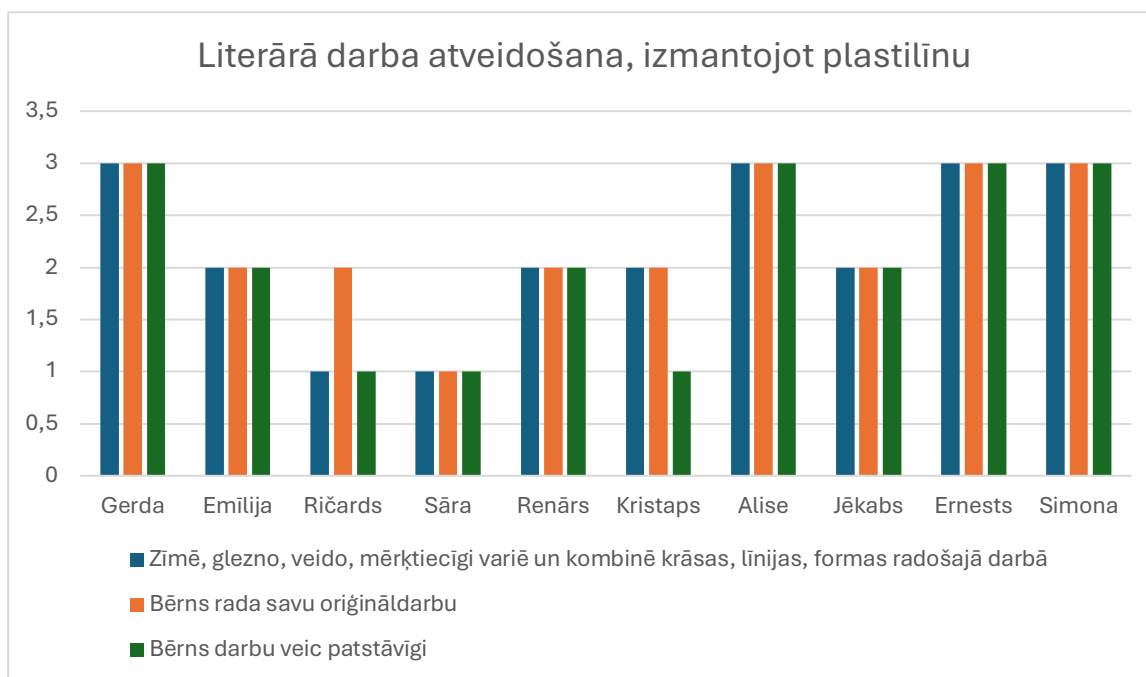
Kritēriji	Gerda	Emīlija	Ričards	Sāra	Renārs	Kristaps	Alise	Jēkabs	Ernests	Simona
Zīmē, glezno, veido, mērķtiecīgi variē un kombinē krāsas, līnijas, formas radošajā darbā	AP	A	TA	TA	A	A	AP	A	AP	AP
Bērns rada savu oriģināldarbu	AP	A	A	TA	A	A	AP	A	AP	AP
Bērns darbu veic patstāvīgi	AP	A	TA	TA	A	TA	AP	A	AP	AP

Darba autore 1. nodarbības iegūtos datus, atspoguļos diagrammā, lai būtu pārskatāmāk (skat. 3. attēlu). Lai saskaitītu kopīgo punktu skaitu, cik bērni ir saņēmuši pie attiecīgā kritērija, viņi tiks vērtēti punktu skalā:

0 – sācis apgūt (SA);

1 – turpina apgūt (TA);

2 – apguvis (A);

Izvērtējot 2. nodarbību (skat. 3.tabulu), kurā bērni radoši eksperimentēja ar krāsām, strādājot jauktā tehnikā, var novērot, ka padziļināti šo ir apguvuši 4 bērni – Gerda, Alise, Ernests, Simona. Bērni demonstrēja augstu radošumu un tehnisko meistarību, mērķtiecīgi variējot un kombinējot krāsas un līnijas. Bērni izmantoja krītiņus un akvareļus, radot izteiksmīgus radošos darbus.

Visi bērni nodarbības laikā bija priecīgi, jo līdzdarbojās līdzi, radot savus radošos darbus, ļauj sevi izteikt un veicināt personīgo pieeju mākslai.

Bērniem bija sajūsma un izbrīns, jo piedzīvoja krāsu mijiedarbību, redzot, kā krāsas savstarpēji reaģē.

Bērni vēroja, secināja un diskutēja par to, kas notika ar krāsām un zīmējumu. Šāds radošais process attīsta kritisko domāšanu, veicina analītiskās prasmes un rosina bērnus izprast mākslas procesu. Kā arī bērni attīsta spēju strādāt ar dažādiem materiāliem un tehnikām, kas veicina viņu māksliniecisko izpratni un prasmes.

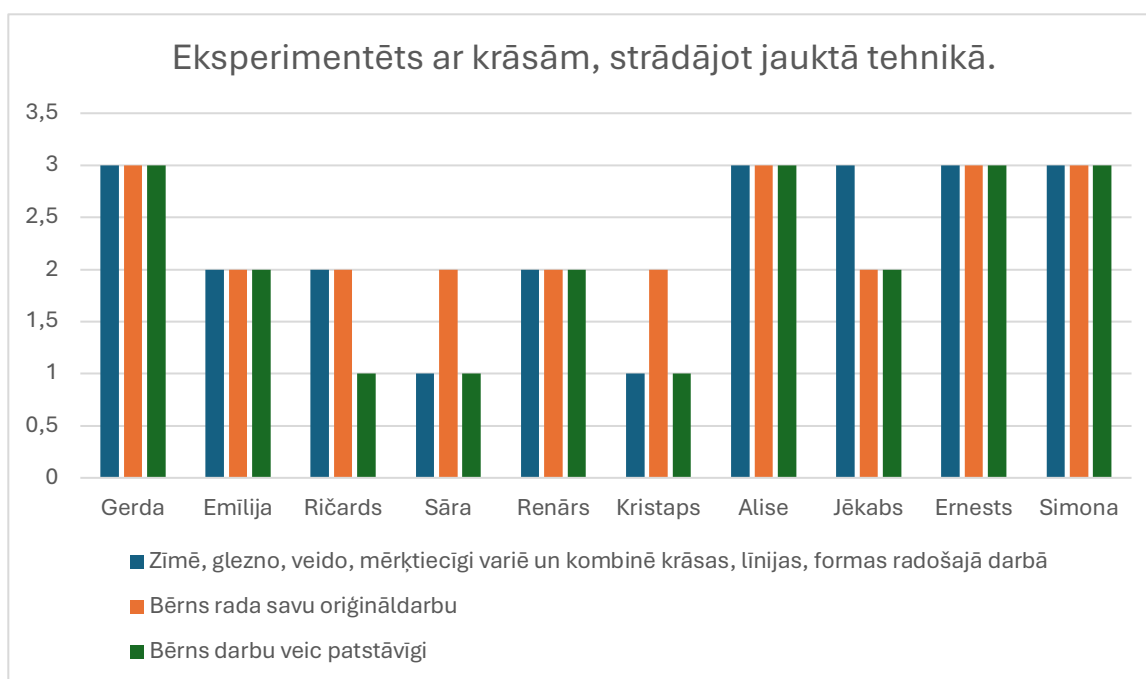
3. tabula Bērnu radošā pašizpaušme 2. nodarbībā.

Kritēriji	Gerda	Emīlija	Ričards	Sāra	Renārs	Kristaps	Alise	Jēkabs	Ernests	Simona
Zīmē, glezno, veido, mērķtiecīgi variē un kombinē krāsas, līnijas, formas radošajā darbā.	AP	A	A	TA	A	TA	AP	AP	AP	AP
Bērns rada savu oriģināldarbu.	AP	A	A	A	A	A	AP	A	AP	AP
Bērns darbu veic patstāvīgi.	AP	A	TA	TA	A	TA	AP	A	AP	AP

Darba autore 2. nodarbības iegūtos datus, atspoguļos diagrammā (skat. 4.attēlu), lai būtu pārskatāmāk. Lai saskaitītu kopīgo punktu skaitu, cik bērni ir saņēmuši pie attiecīgā kritērija, viņi tiks vērtēti punktu skalā:

- 0 – sācis apgūt (*SA*);
- 1 – turpina apgūt (*TA*);
- 2 – apguvis (*A*);
- 3 – apguvis padziļināti (*AP*).

4. attēls Bērnu radošā pašizpaušme 2. nodarbībā.

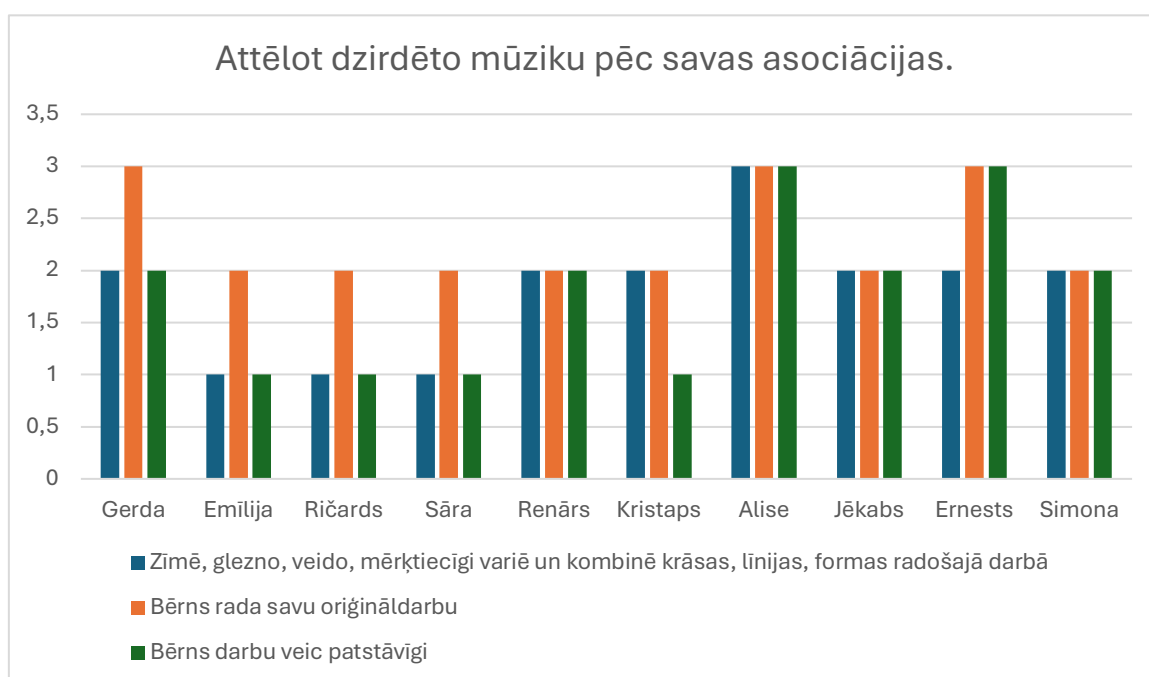
Izvērtējot bērnu darbus no 3. nodarbības (skat. 4.tabulu), var manīt, ka lielākā daļa no bērniem ir apguvuši izteikt savas izjūtas krāsās, klausoties skaņdarbu. Visi bērni spēja un centās radoši attēlot dzirdēto mūziku, izmantojot tēlaino domāšanu. Bērni izveidoja darbus, kas skaidri izsaka emocijas un noskaņas, kas saistītas ar konkrēto skaņdarbu. Nodarbību laikā, darba autore, novēroja, kā bērni izmantojot guašu un akvareļkrāsas rada paši savus radošos darbus, saistot skaņdarbu ar sev personiskām emocijām un pieredzi. Darba autore novēroja, ka bērni lieliski prot izteikt savas izjūtas krāsās, radot darbus ar spēcīgu emocionālo izteiksmi.

Pēc iegūtajiem datiem var secināt, ka daži no bērniem šajā nodarbībā turpina apgūt darbu veikt pastāvīgi (skat. 5.attēlu), jo nodarbības laikā bija nepieciešams nodrošināt drošu un atbalstošu vidi, kurā bērni var uzdot jautājumus un meklēt risinājumus.

4. tabula Bērnu radošā pašizpaušme 3. nodarbībā.

Kritēriji	Gerda	Emīlija	Ričards	Sāra	Renārs	Kristaps	Alise	Jēkabs	Ernests	Simona
Zīmē, glezno, veido, mērķtiecīgi variē un kombinē krāsas, līnijas, formas radošajā darbā.	A	TA	TA	TA	A	A	AP	A	A	A
Bērns rada savu oriģināldarbu.	AP	A	A	A	A	A	AP	A	AP	A
Bērns darbu veic patstāvīgi	A	TA	TA	TA	A	TA	AP	A	AP	A

5. attēls Bērnu radošā pašizpaušme 3. nodarbībā.

Secinājumi

Veicot pētījuma datu analīzi par bērnu radošās pašizpaušmes veicināšanu mākslinieciskajā darbībā, darba autore secina:

1. Radošās pašizpaušmes procesā katrs bērns attīsta savu individuālo stilu un pieeju, kas palīdz veidot viņu identitāti un pašapziņu.
2. Radošā pašizpaušme veicina bērnu spēju domāt ārpus ierastā, risināt problēmsituācijas un izstrādāt jaunus risinājumus.
3. Katrs bērns ir unikāls, tāpēc skolotājam ir svarīgi plānot aktivitātes, ņemot vērā katra bērna intereses un spējas.
4. Radošā pašizpaušme ļauj katram bērnam attīstīt savu individuālo stilu un identitāti, veicinot viņu unikālo talantu un spēju izpaušmi.
5. Atbalstoša pedagoģiskā vide veicinātu bērnu radošās pašizpaušmes. Skolotājiem ir jānodrošina resursi, kas ļauj bērniem brīvi eksperimentēt un izpausties.
6. Bērnu radošās pašizpaušmes veicināšana ir integrēts process, kas ietver emocionālo, sociālo un kognitīvo attīstību, kas nepieciešama, lai veidotu vispusīgu bērna personību.

Izmantotā literatūra un avotu saraksts

1. Amabile, T. M. (2023). *Creativity in Context*. Westview Press.
2. Briška, I., Kalēja-Gasparoviča, D. (2020). *Jēgpilns mācību process vizuālajā mākslā. Metodiskais studiju materiāls*. Rīga: LU. Pieejams:
https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/56409/briska_ilze-kaleja_gasparovica_daiga-jegpilns_macibu_process_vizualaja_maksla-book.pdf?sequence=1
3. Briška, I., Kalēja-Gasparoviča, D. (2020). *Skolēna radošuma sekmēšana un vērtēšana. Metodiskais studiju materiāls*. Rīga: LU. Pieejams:
https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/54426/skolena_radosuma_sekmesana_un_vertesana.pdf?sequence=1
4. Csikszentmihalyi, M. (2002). *Flow: The Classic Work on How to Achieve Happiness*. London: Rider.
5. Fišers, R. (2005) *Mācīsim bērniem domāt*. Rīga: RaKa.
6. Geldard, K., & Geldard, D. (2022). *Counseling Children: A Practical Introduction*. SAGE Publications.
7. Hibnere, V. (1977). *Bērnu tēlotājdarbības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne.
8. Hibnere, V., Grasmane, L. (2000). *Bērna vizuālā darbība, 2. daļa*. Rīga: RaKa.
9. Kalēja-Gasparoviča, D. (2020). *Bērna radošā pašizpaušme vizuālajā mākslā pirmsskolā. Metodiskais studiju materiāls*. Rīga: LU. Pieejams:
https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/54421/berna_radosa_pasizpaušme_vizu_alaja_maksla.pdf?sequence=1&isAllowed=y
10. Kelley, T., & Kelley, D. (2020). *Creative Confidence: Unleashing the Creative Potential Within Us All*. Crown Business.
11. Latvijas Universitātes Raksti 811. sējums. *Pedagoģija un skolotāju izglītība*. (2016). Rīga: Latvijas Universitāte. Pieejams:
https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/LUR-811_Pedagogija.pdf
12. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2000). Rīga: Zvaigzne ABC
13. Randoha, A. (2015). *Pirmsskolas pašizteikšanās zīmētdarbībā. Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. Rīga: RaKa.

14. Skola2030. *Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma*. Rīga: Izglītības un zinātnes ministrija. Pieejams: <https://mape.gov.lv/catalog/materials/C2AE4E6C-06A7-4FD8-BF34-07B7B5592DAF/view?preview=C7DDF2CA-8841-4EEA-8F28-80C18AEA3EA0>
15. Višķere, Z. (2017) *Spēlējies un audz!* Rīga: Jumava.
16. Выготский, Л. С. (1991). *Воображение и творчество в детском возрасте*. [Bērna iztēle un jaunrade.] Москва: Просвещение.

Pielikums

Literārā pasaka “Zem sēnītes”

Reiz skudru ceļā pārsteidz spēcīgs lietus.

Kur patverties?

Meža norā skudra ierauga mazu sēnīti, aizskrien turp un paslēpjas zem tās cepures. Skudra sēž zem sēnītes un gaida, kad pārstās līt. Bet lietus gāž arvien stiprāk un stiprāk.

Te slapjš taurenis kūņojas uz sēnītes pusi: “Skudriņ, skudriņ, palaid arī mani sausumā! Esmu tā izmircis, ka nevaru palidot.”

“Kā lai tevi palaižu?” skudra atbild. “Man vienai tik tikko pietiek vietas.”

“Palaid gan! Saspiedīsimies ciešāk.”

Skudra palaiž taureni zem sēnītes. Bet lietus tik gāž un gāž...

Garām skrien pelīte: “Palaidiet mani zem sēnītes! Esmu tik slapja, ka no manis ūdens pilēt pil.”

“Kā lai tevi palaižam? Te taču nav vietas!”

“Saspiedieties ciešāk!”

Abi saspiežas un palaiž peli zem sēnītes. Bet lietus kā nepārstāj, tā nepārstāj.

Gar sēnīti raudādams lēkā zvirbulis: “Spalviņas samirkušas, spārniņi piekusuši! Palaidiet mani zem sēnītes apžūt, atpūsties, pārļaiet lietu!”

“Šeit nav vietas!”

“Pavirzieties, lūdzu!”

“Nu, labi!”

Visi pavirzās, un zvirbulim atrodas vietiņa.

Te norā no meža izlec zaķis, ierauga sēnīti un iekliedzas: “Paslēpiet! Glābiet! Lapsa dzenas man pakaļ!”

“Žēl zaķa,” skudra atmaigst. “Saspiedīsimies vēl mazliet!”

Līdzko zaķis paslēpts, lapsa arī klāt. “Vai zaķi redzējāt?” viņa jautā.

“Neredzējām.”

Lapsa pielien tuvāk, paosta gaisu: “Vai viņš te nav paslēpies?”

“Kur gan? Te taču nav vietas!”

Lapsa novēdina kuplo asti un prom.

Te arī lietus pāriet un saulīte spīguļo no mākoņa maliņas. Visi priecīgi lien laukā no paslēptuves.

Skudra domīgi bilst: “Kā gan tas iznāk? Sākumā man vienai zem sēnītes bija pašauri, bet tagad visiem pieciem pietiek vietas.”

“Kvā – ha – hā! Kvā – ha – hā!” kāds iesmejas.

Visi paveras augšup – uz sēnītes cepures sēž varde un smejas pilnā rīklē: “Ak, jūs! Sēne taču...”

Varde apklust un aizlec.

Draugi aplūko sēni. Nu viņiem skaidrs, kāpēc sākumā zem tās pat vienam bija pašauri, bet vēlāk vietas gana.

Vai arī tev tas ir skaidrs?

GALVOJUMS

Es, Dārta Eglīte
apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.
Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no
minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Dārta Eglīte
(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums: 06.01.2025